

22 mei 2018

Notulen

Van de **48e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders** van de Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V., gehouden op 22 mei 2018 te Den Haag, ten kantore van de vennootschap.

1. Opening

De vergadering wordt voorgezeten door Prof. dr. ir. **P. Vellinga**, **Voorzitter** van de Raad van Commissarissen.

De **Voorzitter** constateert dat deze vergadering wordt gehouden in één van de plaatsen die in de statuten zijn vermeld en dat de vergadering met inachtneming van alle wettelijke en statutaire vereisten is bijeengeroepen. De **Voorzitter** stelt vast dat ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijn 20 stemgerechtigde aandeelhouders, tezamen rechthebbend op het uitbrengen van 382.016 stemmen, of wel 95,5% van het geplaatste kapitaal. Er kunnen daarom rechtsgeldige besluiten worden genomen als dat aan de orde is.

De **Voorzitter** heet de aandeelhouders en de overige aanwezigen van harte welkom, in het bijzonder de afgevaardigden van het Ministerie van Financiën: mevrouw drs. **B.E. Solleveld**, mevrouw **A. Wijtenberg** en de heer **J.M. Mudde** MSc. als afgevaardigden van de Staat, als houder van de aandelen A. En voorts mevrouw **S. Jongma** en de heer **B.O. Kuil** MSc als afgevaardigden van de Directie Duurzame Economische Ontwikkeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De **Voorzitter** heet eveneens welkom de externe accountants, mevrouw drs. **N.Z.A. Ahmed-Karim** RA en de heer drs. **R.A.J.H. Vossen** RA van Ernst & Young Accountants LLP (EY). Bij agendapunt 3 zal mevrouw **Ahmed-Karim** een korte presentatie houden over de controlewerkzaamheden en kunnen via de **Voorzitter** vragen worden gesteld over EY's controlewerkzaamheden en de verklaring bij de jaarrekening.

De **Voorzitter** introduceert voor de volledigheid de overige leden van de Raad van Commissarissen, namelijk de heer drs. **J.V. Timmermans** commissaris en Voorzitter van de Audit and Risk Committee, mevrouw drs. **A.E.J.M. Schaapveld** MA, commissaris en lid van de Audit and Risk Committee en de heer drs. **D.J. van den Berg**, commissaris en Voorzitter van de Selection, Appointment and Remuneration Committee. Mevrouw ir. **T. Menssen** MBA, commissaris en lid van de Audit and Risk Committee, is door persoonlijke omstandigheden verhinderd.

De **Voorzitter** introduceert vervolgens het bestuur van FMO, mevrouw drs. **L.G. Broekhuizen**, Chief Executive Officer ad interim and Chief Investment Officer en mevrouw **F. Bouaré** MBA, Chief Risk & Finance Officer.

De **Voorzitter** introduceert mevrouw mr. **C.E.M. Oosterbaan**, de secretaris van de vennootschap en wijst haar aan als secretaris van deze vergadering. Aangezien mevrouw **F. Bouaré** de Nederlandse taal niet machtig is¹, introduceert de **Voorzitter** mevrouw **L. Mitsman** die als tolk zal optreden voor mevrouw **Bouaré**. De **Voorzitter** zegt dat FMO's grootste aandeelhouder, de Staat, nadrukkelijk de voorkeur heeft aangegeven om de Algemene Vergadering voor Aandeelhouders in het Nederlands te laten plaatsvinden. De **Voorzitter** spreekt de hoop uit dat FMO, als internationale organisatie, deze vergadering in de toekomst in het Engels kan laten plaatsvinden.

De **Voorzitter** wijst erop dat er een geluidsopname van de vergadering wordt gemaakt enkel ten behoeve van het notuleren en dat de conceptnotulen van deze vergadering - in overeenstemming met de statuten - binnen twee maanden na deze vergadering op verzoek ter beschikking zullen worden gesteld. Daarnaast worden zij op de website van de vennootschap geplaatst, waarna de aandeelhouders drie maanden de tijd hebben om te reageren. Hierna worden de notulen vastgesteld door de **Voorzitter** en de secretaris van de vergadering. De notulen zullen vervolgens ter inzage liggen bij FMO en eventueel op verzoek van een aandeelhouder worden toegestuurd.

2. Verslag van de directie over het boekjaar 2017

De **Voorzitter** geeft - alvorens over te gaan tot een plenaire behandeling van het jaarverslag - het woord aan de CEO ad interim van FMO, mevrouw **Broekhuizen**, die een presentatie zal houden over de resultaten over 2017.

Mevrouw **Broekhuizen** heet de aanwezigen hartelijk welkom en zegt dat zij wil beginnen met de resultaten van 2017 en dat zij een korte vooruitblik zal geven op 2018.

2017 In Vogelvlucht

Mevrouw **Broekhuizen** meldt dat in 2017 FMO de duurzame ontwikkelingsdoelen centraal heeft gezet in de FMO-strategie en in het businessmodel. Zij zijn richtinggevend hoe FMO als ontwikkelingsbank wil sturen op haar resultaten richting 2025. Mevrouw **Broekhuizen** zegt dat 2017 voor FMO een goed jaar is geweest in termen van impact.

Met de introductie van FMO's nieuwe strategie wordt er vooral gestuurd op drie van de 17 Sustainable Development Goals waar FMO als ontwikkelingsbank het grootste verschil kan maken. Het betreft de SDG 8 (Employment Creation en Jobs), SDG 10 (Reduced Inequalities) en SDG 13 (Climate Action) en op deze drie SDG's heeft FMO ook targets gesteld.

¹ Ten behoeve van deze notulen zijn de antwoorden van mevrouw Bouaré door de secretaris in het Nederlands vertaald, tenzij anders vermeld.

Vorig jaar zijn er 900.000 banen gecreëerd en ondersteund middels € 3,1 miljard aan nieuwe investeringen samen met het geld wat gekatalyseerd is van derden (SDG 8). Er zijn 41 als “inclusief” gelabelde investeringen gedaan, gericht op vrouwelijke ondernemers, kleine boeren en off grid energy, zulks op een target van 10 van dergelijke investeringen. In 2017 is 84% van totale portefeuille geïnvesteerd in lage en lage-middeninkomens landen (SDG 10). Met betrekking tot Climate Action heeft FMO 1,6 miljoen ton aan broeikasgas vermeden en 42% aan groene investeringen gedaan van het totaal van nieuwe investeringen.

Ook de financiële resultaten waren goed in 2017. FMO's record nettowinst van € 255 miljoen is vooral gedreven door twee grote exits in FMO's Private Equity portefeuille, van een bank in Cambodja en een bank in Georgië, gezamenlijk ter waarde van € 89 miljoen. FMO heeft € 1,1 miljard gekatalyseerd met derden, zowel commerciële investeerders als andere ontwikkelingsbanken en de Non Performing Loans zijn gedaald van 7,5% naar 5,6%, hetgeen deels is veroorzaakt door een toename van het aantal afschrijvingen dat FMO heeft genomen. Net als vorig jaar zijn de NPLs met name geconcentreerd in de “Diverse Sectors” portefeuille (62%) en geografisch in India (27%).

FMO heeft een bijzondere innovatieve structuur opgezet met een publiek private financiering tezamen met Climate Investor One, die als doel heeft om duurzame energie sneller op te schalen. Dankzij een grote bijdrage van de Nederlandse Overheid (€ 50 miljoen voor een first loss tranche) kan FMO duurzame energie sneller opschalen en biedt FMO oplossingen voor partijen die nieuwe assets willen genereren in duurzame energie. Het fonds kent twee tranches en bedraagt USD 475 miljoen in totaal. Investeerders van dit fonds zijn naast het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Atradius en Aegon. Climate Investor One heeft voor meer dan een derde bijgedragen aan FMO's impact resultaten met betrekking tot werkgelegenheid en het voorkomen van CO2-uitstoot.

Het resultaat voor NL Business is in 2017 achtergebleven bij de planning. De belangrijkste reden waarom het target van € 500 miljoen niet is gehaald, is dat de markt behoefte heeft aan andere producten. En als ontwikkelingsbank wil FMO additioneel zijn. Een aantal projecten hebben een langere doorlooptijd, de complexiteit van diverse projecten is groter dan verwacht en er zijn andere producten met kleinere volumes gerealiseerd. Als ontwikkelingsbank kan FMO aan deze projecten waarde toevoegen en tot dusver zijn er positieve reacties ontvangen van bedrijven waarmee FMO werkt. De target voor 2018 is € 100 miljoen. Er is een sterke pijplijn, waarbij NL Business voortbouwt op de fundamenten die in 2017 zijn opgezet.

Mevrouw **Broekhuizen** vervolgt met de mededeling dat 2017 ook een jaar van verandering was.

Er is gestart met de implementatie van de nieuwe strategie op weg naar 2025. De strategie focust op drie sectoren te weten 1) Agribusiness, Food & Water, 2) Energie en 3) Financiële Instellingen. Daarnaast focust FMO op drie geografische gebieden waar FMO de sterkste groei wil realiseren, namelijk in Azië, Afrika en de ring rond Europa.

In 2017 zijn er twee bestuurswisselingen geweest: de komst van de nieuwe CRFO, **Fatoumata Bouaré** en het besluit van de voormalige CEO, **Jürgen Rigterink** om naar EBRD in Londen te gaan. Later in deze vergadering zal er een toelichting worden gegeven op zijn opvolging.

FMO investeert sterk in het ontwikkelen van de leiders van de organisatie om de nieuwe strategie te kunnen realiseren. Dit betreft een veranderingsproces inclusief een cultuurverandering om FMO's grotere organisatie aan te sturen in een meer complexe omgeving.

Na uitgebreide externe consultatie heeft FMO drie position statements gepubliceerd voor mensenrechten, landrechten en gender. Tot slot heeft FMO op 4 juli 2017 haar verantwoorde exit uit Agua Zarca in Honduras aangekondigd. Gezien de recente ontwikkelingen rond Agua Zarca geeft mevrouw **Broekhuizen** een update van de afgelopen maanden. Na de verantwoorde exit op 4 juli vorig jaar heeft FMO een financiering beschikbaar gesteld voor community projecten. Sinds de aankondiging werkt FMO eraan om een partij te vinden die in overleg met de lokale gemeenschappen de projecten kan laten uitvoeren. Vorige week kondigde de lokale NGO COPINH en de nabestaanden van Berta Cáceres aan dat zij voornemens zijn FMO aan te klagen. FMO verwachtte deze aankondiging al langer en is hierop voorbereid. FMO erkent het recht op een juridische procedure en vertrouwt erop dat de rechter bevestigt dat FMO te goeder trouw heeft gehandeld. Met de aankondiging van de rechtszaak, bestaat de mogelijkheid dat FMO weer vaker met dit onderwerp in het nieuws zal zijn. Zolang de rechtszaak loopt, onthoudt FMO zich publiekelijk van inhoudelijk commentaar. Tegelijkertijd hanteert FMO een proactief stakeholder management met alle betrokken partijen en is FMO in contact met de Ministeries hierover.

Mevrouw **Broekhuizen** vervolgt met de mededeling dat 2017 ook het jaar was van innovatieve en impactvolle projecten, waar FMO trots op is. Een aantal voorbeelden daarvan zijn:

- Het opzetten van een FinTech innovatie platform in Afrika, waar internationale FinTech bedrijven toegankelijk zijn voor Afrikaanse financiële instellingen, met als doel het versnellen van de digitalisering in Afrika. Inmiddels zijn er 145 deelnemers in 36 landen in Afrika met het FinForward programma.
- ASTARTA - een klant uit de Oekraïne. FMO financiert het vergroenen van de landbouwproductie. Astarta is een vooraanstaande landbouwholding in Oekraïne en verbouwt suikerbieten, granen en oliezaden. FMO's lening heeft als doel om operationele en energiekosten te verlagen, de productiviteit te verhogen en impact op het milieu te verkleinen.
- M-KOPA - groene inclusieve transactie gericht op jeugd- en gender impact in Kenia en Uganda. Het is één van de grootste off grid energy bedrijven in Oost Afrika. FMO's lening betreft pre-paid toegang tot energie voor mensen die nu geen toegang hebben. Het project wordt ook gefinancierd met MASSIF en het Acces to Energy Fund, de fondsen van de Nederlandse Overheid.
- Het Green Finance Charter in India. Hiermee mobiliseert FMO klimaatfinanciering met vier banken in India, gericht op duurzame energie, groene obligaties en het versnellen van groene financieringen.
- Het financiële sector initiatief in Bangladesh, gericht op de problematiek rond het slopen van grote schepen, waarbij FMO met een aantal partners inclusief FMO's lokale banken, de arbeidsomstandigheden en milieuvervuiling in deze sector proberen te verbeteren, die ook notoir slecht zijn.

Mevrouw **Broekhuizen** concludeert dat 2017 een sterk jaar is geweest. Ook in 2018 blijft FMO's omgeving dynamisch en FMO beweegt mee. De omgeving waarin FMO opereert, verandert snel. Om de SDG's te realiseren, is USD 2,5 biljoen nodig en FMO draagt hier graag aan bij. In positieve zin wordt gezien dat ontwikkelingsbanken, overheden en impact investeerders meer geld beschikbaar stellen voor de financiering van projecten in ontwikkelingslanden. Het samenvoegen van privaat en publiek geld wordt Blended Finance genoemd. Ook andere ontwikkelingsbanken gaan zich meer richten op Afrika zoals de Europese Investeringsbank Bank, EBRD, OPIC en de nieuwe Canadese ontwikkelingsbank. Met het nieuwe European Investment Plan en de bijbehorende garantie faciliteit van de EU komen er meer middelen ter beschikking voor FMO's focus gebieden in Afrika en de Ring rond Europa.

Mevrouw **Broekhuizen** concludeert dat de nieuwe strategie FMO de focus geeft en het mogelijk maakt om in te springen op deze nieuwe ontwikkelingen. Dit wordt gerealiseerd middels drie aandachtspunten:

Hogere impact:

- door het aandeel van groene en inclusieve projecten in de portefeuille te vergroten;
- door het actief sturen op verbeteringen in milieu en sociale standaarden en goed bestuur;
- door het sturen op het vergroten van de lokale steun van de projecten; en
- door mensenrechten systematisch mee te nemen in de due diligence van klanten.

Diepere relaties:

- door focus kan er meer tijd met klanten en partners doorgebracht worden en strategisch meegedacht worden waar FMO waarde kan toevoegen, dus diepere relaties opbouwen; en
- middels technische assistentie, de overheidsfondsen en de nieuwe middelen van de overheid en de EU kan FMO blijven innoveren.

Hogere productiviteit:

- door het verbeteren van de interne processen, zodat de klanten sneller en effectiever kunnen worden bediend, door de projecten performance management, informatiemanagement en business process optimization. Met het uiteindelijke doel om in 2025 voorkeurspartner te worden om te investeren in lokale welvaart.

In 2018 blijven de ontwikkelingen rondom Invest-NL belangrijk.

In oktober 2017 is een 100%- dochteronderneming opgericht, genaamd NedLinx, waarin de NLBusiness activiteiten van FMO zijn ondergebracht. Het mandaat van NL Business is gericht op ondersteuning van internationaal georiënteerde Nederlandse bedrijven. Het mandaat is ook breder dan het mandaat van FMO in termen van sectoren en in landen.

FMO verkent of de activiteiten van NedLinx kunnen worden gebundeld met de internationale financieringsactiviteiten van RVO in een Joint Venture tussen FMO en Invest-NL. FMO biedt financiële expertise en een netwerk in ontwikkelingslanden. De Joint Venture zal aanvullend moeten opereren aan de markt en aan de activiteiten van FMO.

Mevrouw **Broekhuizen** vervolgt haar presentatie met betrekking tot de IFRS 9 regelgeving.

FMO heeft vanaf 1 januari 2018 succesvol de nieuwe boekhoudregels voor IFRS 9 geïmplementeerd.

Dit betekent dat vanaf 2018 de financiële resultaten van FMO minder voorspelbaar zijn dan voorheen en dat de volatiliteit toeneemt. Dit ondanks dat het risico-rendement profiel van FMO's investeringen niet verandert. De twee veranderingen zijn:

1. de methodiek van het berekenen van voorzieningen wordt gewijzigd; dit gaat naar verwachte verliezen (expected losses); en
2. de valutakoersbewegingen die gerelateerd zijn aan de waardering van onze Private Equity portefeuille zullen worden opgenomen in de verlies & winst rekening, in plaats van in het eigen vermogen.

Mevrouw **Broekhuizen** geeft het volgende voorbeeld:

de gemiddelde koersverhouding EUR/USD veranderde gedurende 2017 van 1,08 naar 1,22. Als IFRS 9 per december 2017 zou zijn toegepast, dan zou de nettowinst over 2017 € 175 miljoen lager zijn geweest.

De jaren daarvoor zou de nettowinst hoger zijn geweest. Toch dekt FMO het valutarisico van de Private Equity portefeuille niet actief af, omdat de US dollar long positie in de Private Equity portefeuille functioneert als een stabiliserende factor voor FMO's prudentiële kapitaalratios. Daarnaast is de afdekking minder effectief door de onzekerheid van de omvang en de timing van de cash flows voor Private Equity investeringen.

Voorts meldt mevrouw **Broekhuizen** nog een aantal ontwikkelingen op het gebied van regelgeving:

- De implementatie van IFRS 9 brengt, zoals eerder gemeld, meer volatiliteit in de winst&verlies rekening van FMO en heeft potentieel negatieve gevolgen voor de dividenduitkering. Teneinde de aandeelhouders proactief te compenseren voor potentieel verlies van toekomstig dividend, stellen de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen een eenmalig dividend voor, wat later op de vergadering bij agendapunt 6 wordt toegelicht.
- Basel IV: hogere kapitaaleisen hebben mogelijke gevolgen voor het investeren in ontwikkelingslanden. De onderhandelingen in het Bazels Comité zijn nog niet afgerond en de uitkomst is onduidelijk. Er volgt een traject van EU-onderhandelingen over de implementatie van de regels. FMO volgt het proces van Basel nauwlettend en heeft daarvoor regelmatig contact met vertegenwoordigers van DNB, Ministerie van Financiën, Ministerie van Buitenlandse Zaken en andere belanghebbenden zoals de EDFI, de Europese ontwikkelingsbanken, de NVB en andere banken.
- GDPR: in 2016 is FMO gestart met de implementatie van GDPR (de privacywetgeving in Europa) door FMO's privacy beleid aan te passen. In 2017 is op basis van het nieuwe beleid een inventarisatie gemaakt van de verwerking van persoonlijke gegevens, van ICT-systemen en processen. In 2018 ligt de focus op beveiliging van ICT-oplossingen om persoonlijke data te beschermen en integratie van databeveiliging in Know Your Customer processen. Ook volgen er in 2018 interne trainingen over de nieuwe privacywetgeving aan de hand van workshops, e-learning en dergelijke. Alhoewel FMO, net zoals de meeste Europese banken en bedrijven, nog niet in staat zal zijn op 25 mei aanstaande volledig te voldoen aan GDPR, is de verwachting dat FMO tegen het eind van 2018 de belangrijkste gebieden van GDPR zal hebben geadresseerd.

Mevrouw **Broekhuizen** vervolgt haar presentatie en meldt dat ten aanzien van stakeholder management FMO in 2017 belangrijke stappen heeft gezet. In 2018 wil FMO de aansluiting met de omgeving verder verdiepen door:

- de implementatie van een gerichte NGO engagement strategie;
- externe consultatie op onderwerpen die voor FMO van belang zijn, zoals transparantie en klimaataanpak van investeringen;
- het creëren van meer bewustzijn in FMO's organisatie voor de belangen van verschillende stakeholders;
- verdere uitbouw van het issue managementsysteem;
- FMO verankert en ontwikkelt een nieuw beleid in haar organisatie op het gebied van dierenwelzijn en rond transparantie van investeringen;
- tevens heeft FMO grote stappen gezet met betrekking tot de meetbaarheid van impact van de portefeuille door middel van sturing metrics en een ESG tracking system; en
- na de zomer gaat de storytelling campagne van start die de zichtbaarheid van FMO structureel gaat vergroten;
- te investeren in proactieve Public Relations.

Mevrouw **Broekhuizen** meldt dat er een aantal verschillende ontwikkelingen in de omgeving zijn die FMO nieuwe kansen biedt met betrekking tot innovatie, zoals:

- Digitalisering. Toenemende digitalisering raakt zowel FMO als ook FMO's klanten. Er wordt gekeken naar zowel de risico's en de kansen hierbij. Om dit beter in kaart te brengen is er een speciaal Fintech team opgezet, dat kijkt naar de markten en hoe FMO daarop kan inspelen en een bijdrage kan leveren op technologische ontwikkelingen.
- Nieuwe producten en nieuwe businesslijnen worden verkend als verdieping of aanvulling op de bestaande portefeuille. Hierbij kan gedacht worden aan:
 - o venture capital, waarbij FMO ook kijkt naar nieuwe technologische ontwikkelingen in focus sectoren
 - o bosbouw als grote bijdrage aan CO2 reductie
 - o gender finance
 - o off grid energy
 - o blended finance, hoe dit het beste ingezet kan worden additioneel aan de markt en publiek privaat geld gekatalyseerd kan worden.

Tot slot meldt mevrouw **Broekhuizen** dat FMO met de investeringsbeslissingen in lijn wil zijn met de doelstellingen van het Parijse klimaatakkoord. Met verschillende partners wordt onderzocht, hoe de ontwikkeling van FMO's portefeuille in lijn kan worden gebracht met de scenario's die gevolgd moeten worden om de wereldwijde temperatuuropenaamte te beperken tot 1.5 graden Celsius.

Met vertrouwen wordt FMO's koers vervolgd om in 2025 de voorkeurspartner voor investeringen in lokale welvaart te zijn.

Mevrouw **Broekhuizen** beëindigt hiermee haar presentatie en bedankt de aanwezigen voor de aandacht.

De **Voorzitter** bedankt mevrouw **Broekhuizen** voor haar presentatie, zegt dat er nu gelegenheid is tot het stellen van vragen en verzoekt deze te beperken tot pagina 1 t/m 53 van het jaarverslag en de presentatie.

Mevrouw **Solleveld** (Ministerie van Financiën) bedankt mevrouw **Broekhuizen** voor de uitgebreide presentatie en wil graag een reactie geven op een aantal thema's die wellicht al de revue gepasseerd zijn:

1. In 2017 heeft FMO sterke resultaten bereikt en mevrouw **Solleveld** complimenteert FMO namens het Ministerie van Financiën en het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor zowel de financiële prestaties als ook het succes op de verschillende impactdoelen. Er is sprake van een record winst, maar ook het aantal gecreëerde banen van 900.000, het voorkomen van de CO2 reductie is drie keer zo hoog als vorig jaar en 42% van de investeringen zijn groene investeringen. Deze resultaten zijn nog beter gezien in het licht dat in 2017 de Strategy Review is doorgevoerd en daarmee samenhangend de start van een cultuuromslag. Ondanks de sterkere geografische en sectorfocus van de activiteiten, is FMO in staat geweest om goede resultaten te behalen en veel nieuwe investeringen te doen. Een punt van aandacht zijn de investeringen met meerwaarde voor het Nederlandse bedrijfsleven. Zoals gemeld door mevrouw **Broekhuizen**, zijn de prestaties op dit onderdeel in 2017 met € 94 miljoen aan nieuwe contracteringen achtergebleven bij de doelstelling van € 500 miljoen contracteringen. Voor 2018 is de doelstelling flink neerwaarts bijgesteld en daarmee minder ambitieus. Vooruitblikkend op 2018 vraagt mevrouw **Solleveld** of er al iets gezegd kan worden of deze nieuwe doelstelling voor dit jaar zal worden gehaald.
2. Voor wat betreft de strategie spreekt mevrouw **Solleveld** mede namens het Ministerie van Buitenlandse Zaken haar steun uit voor de aangepaste Strategie en in het bijzonder de manier waarop FMO bijdraagt

aan de Sustainable Development Goals. De sterkere geografische en sectorfocus van de activiteiten is een goede stap en met name het Massif fonds verdient hierbij een speciale vermelding. De recent nieuw ingezette strategie van dit fonds, maar ook de strategie van FMO als geheel, sluit nauw aan bij de nieuwe nota van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking die half mei is gepubliceerd.

3. Mevrouw **Solleveld** brengt ook graag namens het Ministerie van Buitenlandse Zaken een positief geluid over, omtrent de aandacht voor inclusiviteit. Het beleid dat afgelopen jaar is aangescherpt binnen FMO, geeft krachtig weer hoe FMO de buitenwereld serieus neemt en dat de organisatie zakelijk, maar zeker ook betrokken gesprekken aangaat met verschillende stakeholders, hen serieus neemt en er ook naar handelt. Ook over de FMO gepubliceerde position statements is het Ministerie van Financiën te spreken. In de gesprekken met veel stakeholders over belangrijke onderwerpen als mensenrechten, landbezit en gender heeft FMO een helder standpunt uitgedragen.
4. Tevens maakt mevrouw **Solleveld** van de gelegenheid gebruik de vorige CEO, de heer **Rigterink** nogmaals hartelijk te bedanken voor de prettige samenwerking. De heer **Rigterink** heeft in relatief korte tijd de strategie aangescherpt en is daarnaast begonnen de cultuur van de bank verder aan te scherpen. De nieuwe CEO, die wellicht later op deze dag wordt benoemd, wordt van harte uitgenodigd om deze weg voort te zetten. Tevens memoreert mevrouw **Solleveld** dat in de periode dat de vorige CEO FMO heeft verlaten en de nieuwe CEO nog niet in functie is, het bestuur met twee personen heeft geopereerd, bijgestaan door de Raad van Commissarissen en een aantal directeuren, waarvoor mevrouw **Solleveld** aan alle betrokkenen haar dank uitspreekt.

De **Voorzitter** bedankt mevrouw **Solleveld** voor haar vriendelijke woorden en beantwoordt de vraag die is gesteld. Vorig jaar was de target voor NL Business inderdaad € 500 miljoen. Echter, FMO werkt in principe op additionaliteit, wat kort gezegd betekent dat FMO alleen instapt wanneer reguliere banken dat niet doen. De bottleneck is dat er internationaal een tekort is aan bankable projects, iets waar FMO zeker aandacht aan gaat besteden.

Mevrouw **Broekhuizen** vult aan dat op het gebied van NL Business FMO zeker niet minder ambitieus is. Er is een inschatting gemaakt van het type producten waar FMO in 2017 vraag naar verwachtte van Nederlandse bedrijven. Dit betrof producten die funding nodig zouden hebben met grotere bedragen voor exportfinanciering, maar het is gebleken dat deze producten door de markt opgepakt zijn. FMO kan niet concurreren met commerciële banken. Daarom is er naar andere producten gekeken en er blijkt vooral behoefte aan “early stage project development” oftewel projectontwikkeling en lastige projecten in lastigere landen met lange doorlooptijden en soms gemiddeld kleinere bedragen voor nieuwe projecten die moeten groeien door de tijd heen. De ambities zijn nog even hoog en FMO blijft hierin investeren en blijft in gesprek met InvestNL, hoe dit gekoppeld en samengevoegd kan worden. De pijplijn voor 2018 ziet er goed uit en momenteel wordt gekeken hoe de doorlooptijden kunnen worden versneld. Er is gebouwd aan de relaties met de bedrijven en de bedrijven benaderen FMO/NL Business steeds meer pro actief.

De **Voorzitter** vult aan dat FMO wel degelijk kan concurreren met commerciële banken, omdat FMO's Cost-to-Income ratio zeer goed is, vergeleken met private banken, maar FMO *wil* niet concurreren conform het mandaat.

De heer **Bakker** (privé-aandeelhouder) heeft de volgende vragen over het jaarverslag:

1. De omzet en winst stijgen, maar ook het aantal personeelsleden stijgt. Kan de huidige locatie deze personeelsgroei aan?
2. Vorig jaar werd gemeld dat in 2016 te weinig groene projecten beschikbaar waren. In 2017 is hierin een flinke stijging te zien. Wat is in het afgelopen jaar het verschil geweest ten opzichte van 2016?
3. Op pagina 28 wordt gemeld dat er de nodige actie ondernomen is om een aantal projecten compliant te krijgen. Kan worden aangegeven hoeveel en welke projecten niet compliant zijn?
4. Met betrekking tot Gender; er wordt gesproken over man/vrouw/nationaliteit, maar in hoeverre is er ruimte voor minder mobiele mensen?
5. In het jaarverslag wordt gemeld dat NedLinx B.V. is opgericht per 1 oktober 2017, dit moet zijn 2 oktober 2017.
6. Kan iets verteld worden over het project Arise? Wil FMO dit als voorbeeld gebruiken voor andere projecten? Hoe loopt het Arise project?

De **Voorzitter** geeft het woord aan mevrouw **Broekhuizen** en mevrouw **Bouaré** voor het beantwoorden van de vragen.

Mevrouw **Broekhuizen** beantwoordt de eerste vraag. FMO is de afgelopen jaren gegroeid, maar dit betekent niet dat groei van het personeel pro rata mee gaat. Er wordt ook naar efficiëntie gekeken met name naar het zo efficiënt mogelijk inrichten van de investment processen. Een deel van de groei is te danken aan het invullen van support functies, zoals de milieu sociaal specialisten en experts op het gebied van mensenrechten. Dus daar waar waarde toegevoegd kan worden, maar ook Issue Management, ten behoeve van een bredere engagement met FMO's stakeholders en wet- en regelgeving.

Mevrouw **Bouaré** vult aan dat door een projectgroep wordt gekeken naar de capaciteit van de huidige locatie. Het blijkt dat door efficiënter gebruik van de ruimtes er nog voldoende ruimte is voor de verwachte groei.

De **Voorzitter** vult aan dat de Cost-to-Income ratio, die voorheen zo tussen de 22% en 25% bewoog, sterk bewaakt wordt door de Supervisory Board. Echter, door additionele regelgeving, door het belang van stakeholdermanagement en doordat de ESG kant van projecten in ontwikkelingslanden met betrekking tot landuse en indigenous people meer aandacht krijgt, heeft de Supervisory Board het bestuur meer ruimte gegeven met betrekking tot de Cost-to-Income ratio, om aan de verwachtingen tegemoet te komen.

Mevrouw **Broekhuizen** beantwoordt de tweede vraag betreffende de groene financieringen. De afgelopen jaren heeft FMO, en vooral de Energie afdeling die de grootste bijdrage levert aan groene investeringen, moeite gehad met het closen van groene investeringen. Het betreft zeer lastige projecten met lange doorlooptijden. Echter, in 2017 heeft FMO een succesvol jaar gehad met betrekking tot duurzame energie en is tezamen met Climate Investor One in staat geweest de groene investeringen voort te zetten. Voor 2018 is de verwachting dit wederom goed waar te kunnen maken.

Mevrouw **Broekhuizen** beantwoordt de derde vraag met betrekking tot het compliant zijn van FMO's projecten met betrekking tot, zo begrijpt zij van de heer **Bakker**, ESG standaarden. FMO toetst alle projecten aan internationale standaarden op Milieu, Sociaal en Governance gebied. Doordat FMO werkt in lastige landen waar de wetgeving niet altijd internationale standaarden hanteert of niet altijd wordt afgedwongen,

vraagt FMO haar klanten wel volgens deze internationale standaarden te werken. FMO maakt voor iedere klant een actieplan waarin wordt vastgelegd wat nodig is om aan de standaarden te voldoen. Wat er moet gebeuren verschilt per klant en daar worden ook consultants voor ingehuurd, of klanten investeren soms zelfs met grote bedragen. Maar omdat FMO's klanten vaak in lastige omgevingen opereren, is het vaak lastig om exact aan de met FMO afgesproken tijdslijnen te voldoen. Er is continue interactie met de klanten, wat betekent dat soms iets wordt uitgesteld of dat het actieplan wordt aangepast. Tevens gebeurt het dat in de praktijk projecten anders gaan dan gehoopt door bijvoorbeeld veranderende politieke of economische situaties rond de communities. FMO doet er dan alles aan om zo snel mogelijk naar compliance toe te werken.

Voor wat betreft de vierde vraag met betrekking tot diversiteit, antwoordt mevrouw **Broekhuizen** dat FMO drie vormen van diversiteit hoog op de agenda heeft staan, te weten 1. gender, 2. internationale diversiteit en 3. diversiteit naar leeftijd. Andere vormen van diversiteit zijn ook belangrijk, waarop ook wordt geprobeerd te sturen, maar beperkingen zijn op dit moment niet specifiek in de policy meegenomen.

Mevrouw **Broekhuizen** zegt dat de exacte datum van oprichting van NedLinx B.V. zal worden nagekeken.

Mevrouw **Broekhuizen** beantwoordt de laatste vraag met betrekking tot Arise. Het Arise project is één van FMO's grootste Private Equity investeringen, waarin FMO USD 211 miljoen heeft geïnvesteerd. Arise is een platform dat samen met Rabobank en Norfund, de Noorse ontwikkelingsbank, is opgericht met banken vooral in Oost- en Zuidelijk Afrika, wat zal worden uitgebreid naar Westelijk Afrika. Arise biedt de mogelijkheid om veel waarde toe te voegen ook op sociaal milieu gebied en op financiële ontwikkelingen. Zij zijn onderdeel van FMO's FinTech platform, hetgeen verder zal worden opgebouwd en uitgewerkt.

De **Voorzitter** constateert dat er geen verdere vragen meer zijn en vervolgt met agendapunt 3.

3. Vaststelling van de jaarrekening 2017

De **Voorzitter** stelt de vaststelling van de jaarrekening aan de orde en geeft eerst het woord aan de accountant, mevrouw **Ahmed-Karim**.

Mevrouw **Ahmed-Karim**, sinds 2016 partner van EY, maakt van de gelegenheid gebruik om de betrokkenheid als externe accountant van FMO aan de vergadering toe te lichten.

Mevrouw **Ahmed Karim** geeft aan dat voor deze aandeelhoudersvergadering EY door FMO is ontheven van de geheimhoudingsplicht. Mevrouw Ahmed-Karim geeft een toelichting met betrekking tot de controlewerkzaamheden en de controleverklaring.

Wat is er gecontroleerd

Ten eerste is zowel de geconsolideerde als de vennootschappelijke jaarrekening van FMO over 2017 gecontroleerd. Bij deze jaarrekeningen heeft EY een goedkeurende verklaring afgegeven, te lezen in de gecombineerde verklaring die is te vinden op pagina 57 van het jaarverslag van FMO.

Daarnaast heeft EY de duurzaamheidsinformatie, zoals opgenomen in het jaarverslag van FMO, beoordeeld. Daarvan heeft EY een goedkeurende beoordelingsverklaring afgegeven, welke eveneens is opgenomen in de gecombineerde verklaring.

Als laatste zijn de uitingen van FMO opgenomen in het jaarverslag, inclusief die met betrekking tot de Corporate Governance, beoordeeld. EY heeft hierbij geen bevindingen, materiële onjuistheden of tegenstrijdigheden met de door EY gecontroleerde jaarrekening geconstateerd en heeft vastgesteld dat de wettelijke vereiste informatie in het jaarverslag is opgenomen.

Kernpunten van de controle

Kernpunten zijn die punten die naar het oordeel van EY tijdens de controle bijzondere aandacht vereisen. Voor 2017 heeft EY dezelfde kernpunten geïdentificeerd als voorgaand jaar, te weten:

- a. de voorziening voor kredietverliezen;
 - b. de waardering van de Private Equity investeringen;
 - c. de waardering van derivaten; en
 - d. de betrouwbaarheid en continuïteit van de elektronische dataverwerking;
- ten aanzien van duurzaamheidsinformatie heeft EY als kernpunten onderkend:
- e. het meten van impact en footprint data, methodologie en rapportering.

In de gecombineerde verklaring heeft EY de werkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten nader toegelicht en waar mogelijk ook een verwijzing opgenomen naar de relevante secties uit de jaarrekening van FMO. Ook heeft EY de onderwerpen, waarover EY aanbevelingen heeft gedaan in de Management Letter aan FMO, per kernpunt toegelicht. Deze aanbevelingen doen geen afbreuk aan EY's oordeel en voor vragen verwijst mevrouw **Ahmed-Karim** naar de **Voorzitter**.

Gezien de complexiteit van deze onderwerpen heeft EY gebruik gemaakt van specialisten: specialisten op het gebied van Private Equity waardering, op het gebied van derivaten, IT specialisten en in het bijzonder ook specialisten op het gebied van duurzaamheidsverslaggeving.

Mevrouw **Ahmed-Karim** dankt de vergadering voor de aandacht en geeft het woord terug aan de **Voorzitter**. De **Voorzitter** dankt mevrouw **Ahmed-Karim** voor haar uitleg.

De **Voorzitter** meldt dat de Raad van Commissarissen en het Bestuur na uitgebreide bespreking de jaarrekening hebben goedgekeurd en ondertekend. De **Voorzitter** vraagt of er vragen zijn over de werkzaamheden van EY of over de jaarrekening, waarna de jaarrekening kan worden vastgesteld.

Mevrouw **Solleveld** heeft geen vragen aan de accountant over de jaarrekening. Zij geeft aan, dat zojuist al aan de orde kwam, dat de financiële resultaten uitstekend zijn, met een recordwinst. Daarnaast lag het rendement op het eigen vermogen met 9,1% ruimschoots boven het normrendement. Bovendien is er € 1,1 miljard aan externe fondsen gekatalyseerd. Mevrouw Solleveld heeft de volgende twee vragen aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen met betrekking tot de financiële resultaten:

1. De kapitaalpositie is in het afgelopen jaar verder versterkt en blijft erg ruim. FMO voldoet daarmee ruimschoots aan de eisen van de toezichhouders en aan de eigen interne kapitaaleisen. Als aandeelhouder en garantieverlener is het Ministerie van Financiën voorstander van een sterke

kapitaalpositie en tegelijkertijd blijft het realiseren van impact het hogere doel. Maakt de huidige sterke kapitaalpositie een hogere groei van de investeringen mogelijk?

2. Zoals eerder in de presentatie van mevrouw Broekhuizen ter sprake kwam, is door de veranderende boekhoudregels een hogere volatiliteit van de resultaten te verwachten. Hoe kijken de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen hiernaar en hoe gaan ze hier extra aandacht besteden?

De **Voorzitter** begrijpt dat de onderliggende vraag is of FMO wel genoeg doet met het kapitaal.

De **Voorzitter** beaamt dat de kapitaalpositie inderdaad ruim is, maar men moet ook in ogenschouw nemen dat FMO's werkgebied uit emerging countries bestaat en dat FMO een risicovol bedrijf is, als zodanig ook beoordeeld door De Nederlandsche Bank. FMO's kredietrisico's scoren vrij hoog, maar worden zo goed mogelijk afgedekt. Daarentegen zal de Raad van Commissarissen wellicht het Bestuur aanmoedigen om te onderzoeken of er nog wat meer gedaan kan worden, omdat impact belangrijk blijft. Anderzijds is de Raad van Commissarissen van mening dat FMO altijd een prudente bank moet blijven.

De heer **Timmermans** vult aan dat de regels van Basel IV nog niet geheel zijn uitgekristalliseerd zijn, maar het zal blijken dat de huidige kapitaalpositie niet hetzelfde is als Basel IV volledig is geïmplementeerd. Hiervoor zal een buffer moeten worden aangehouden. Er moet een simulatie plaatsvinden om uit te vinden wat Basel IV exact zal betekenen, voordat alle middelen voor groei worden gebruikt.

De **Voorzitter** vervolgt met de beantwoording van de vraag betreffende de volatiliteit, veroorzaakt door de veranderende boekhoudregels. De **Voorzitter** erkent de mogelijke grote impact van de nieuwe regels. Over 2017 is een mooi resultaat behaald, maar door de nieuwe regelgeving zou het zo maar kunnen zijn dat FMO in 2018 op papier een flink verlies zal laten zien.

De heer **Timmermans** geeft aan dat naast een nieuwe definitie van de winst er een Private Equity portefeuille is waar twee effecten aan vast zitten:

- Het herwaarderings-effect, oftewel nog niet gerealiseerde winst (positief of negatief), die via de verlies- en winstrekening zal worden geboekt.
- Doorgaans heeft het geen zin om de valutakant van Private Equity af te dekken. Een bedrijf waarin wordt geïnvesteerd, is niet altijd gerelateerd aan de US dollar. Dat maakt het lastig, omdat als de US dollar volgend jaar sterker is, zoals bijvoorbeeld in het eerste kwartaal van dit jaar, dan wordt opeens een winst gemaakt. De vraag is of dat een verdienste van het bedrijf is of een herwaardering. Aan de verlieskant zal zich dit ook voordoen. Er moet meer gekeken worden of men tevreden is met de onderliggende resultaten. Dan zou men toch een algeheel winstcijfer willen laten zien, met iets over de onderliggende resultaten. Dat winstbegrip zal zich moeten gaan vormen. Met betrekking tot de kostenkant zegt de heer **Timmermans** dat als de Cost-to-Income ratio beweegt door de volatiele dollar, dit niets wil zeggen over de beheersing van de kosten. Er moet een andere matrix komen waaruit de tevredenheid over de resultaten zichtbaar wordt.

De heer **Versseput** vraagt of het theoretisch mogelijk is om de boekhouding in US dollar te voeren.

De heer **Timmermans** vraagt zich af of dit bijvoorbeeld statutair wel mogelijk is.

Mevrouw **Broekhuizen** vult aan dat hier in het verleden over gesproken is, maar gebleken is dat als FMO het kapitaal in US dollar voert, het Ministerie van Financiën met de garantie een valutarisico loopt, hetgeen niet de voorkeur van het Ministerie heeft.

De heer **Bakker** heeft de volgende vragen:

1. In 2016 heeft EY aanbevelingen gedaan aan de RvC, evenals dit jaar. In hoeverre zijn deze aanbevelingen opgevolgd?
2. Ondanks het feit dat in 2017 door EY dezelfde accountantscontrole is gedaan als in 2016, zijn de accountantskosten gestegen met 90%. Wat is hiervan de reden?
3. In het jaarverslag wordt gesproken over aandeelhouder A en aandeelhouder B. Wat is de verdeling tussen aandeelhouder A en alle aandeelhouders, A en B?
4. Het inkomen van mevrouw **Broekhuizen** wijkt af van het maximale inkomen. Wat is hiervan de reden?
5. Met betrekking tot de financieringen staat milieu hoog in het vaandel bij FMO. In hoeverre wordt dit beleid doorgetrokken naar de eigen medewerkers met betrekking tot onder andere de mobiliteit?

Mevrouw **Ahmed-Karim** beantwoordt de eerste vraag. Over de aanbevelingen van 2016 mag EY geen uitspraak doen. Er wordt verwezen naar de bevindingen in de aanbevelingen die EY heeft gemeld in de controleverklaring, waarin is vermeld over welke onderwerpen EY aanbevelingen heeft gegeven. De management letter is besproken met het management, met de Audit & Risk Committee en met de Raad van Commissarissen.

Voor wat betreft de accountantscontrolekosten meldt mevrouw **Ahmed-Karim** dat de toegenomen kosten zijn veroorzaakt door wijzigingen in wet- en regelgeving en dientengevolge ook de wijzigingen in de scope van de controlewerkzaamheden, waaronder de werkzaamheden van IFRS 9.

De heer **Bakker** zegt dat hij deze laatste informatie heeft gemist in de presentatie van EY.

Mevrouw **Ahmed-Karim** meldt dat, ongeacht de kernpunten van de accountantscontrole, een accountant ieder jaar een risico-inschatting dient te maken en een combinatie van procesgerichte en gegevens gerichte maatregelen uit te voeren.

Verwijzend naar vraag 3 zegt mevrouw **Broekhuizen** dat het een complexe materie betreft en ze beantwoordt in grote lijnen de vraag betreffende de A en B aandelen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de middelen die de Staat heeft ingebracht (vanaf de oprichting) en de inbreng van de andere aandeelhouders. Hierbij is een afspraak gemaakt dat een groot deel van de winst wordt toegevoegd aan de reserves van FMO, zodat FMO maximaal nieuwe investeringen kan blijven doen.

Voor wat betreft de beantwoording van de vraag over het maximale inkomen van een bestuurslid meldt de **Voorzitter** dit nader uit te zoeken en dat hierover een schriftelijke toelichting zal worden gegeven. ²

² *Toevoeging Secretaris:* Het antwoord op deze vraag is na de vergadering uitgezocht en luidt als volgt.

Het salaris van mevrouw Broekhuizen dat eind 2013 is vastgesteld ten tijde van haar oorspronkelijke benoeming als CIO, is gebaseerd op het toenmalige beloningsbeleid. Bij de meest recente aanpassing van het beloningsbeleid in 2016, is voor het eerst een vaste verhouding (van 85%) geïntroduceerd tussen de maximale beloning voor de CIO en de CRFO en het beloningsplafond voor de CEO. Dit nieuwe beloningsplafond ligt iets onder de beloning, zoals die met mevrouw Broekhuizen was overeengekomen.

Zoals te doen gebruikelijk in dergelijke situaties, blijven bestaande afspraken met reeds benoemde bestuurders ook in de toekomst gerespecteerd, eveneens in het geval van een herbenoeming.

De laatste vraag wordt beantwoord door mevrouw **Broekhuizen**. Bepaalde FMO-medewerkers kunnen gebruik maken van leaseauto's. Een aantal jaren geleden heeft FMO gesteld dat de gemiddelde CO2 uitstoot van FMO's vloot steeds verder moet worden verlaagd, wat op reguliere basis wordt gemonitord. Tevens is er een uitstekend mobiliteitsprogramma (trein/fiets) waar veelvuldig gebruik van wordt gemaakt. De **Voorzitter** beaamt dat FMO hiermee goed op weg is, ook gezien het grote aantal oplaadpunten.

De **Voorzitter** stelt vast dat er geen verdere vragen meer zijn en constateert dat de Algemene Vergadering van Aandeelhouders akkoord gaat en dat de jaarrekening 2017 daarmee is vastgesteld.

4. Het reserverings- en dividendbeleid

De **Voorzitter** zegt dat het reserverings- en dividendbeleid ter bespreking op de agenda staat, omdat artikel 18 lid 4 sub b van de statuten dit voorschrijft. Conform de Overeenkomst met de Staat van 1998 reserveert FMO een deel van de jaarwinst en wordt deze toegevoegd aan de Contractueel Verplichte Reserve. De na deze reservering resterende winst is uitkeerbaar. Besloten is dat als pay-out ratio 100% van de uitkeerbare winst wordt gehanteerd. Hierbij is in het beleid aangetekend dat in de toekomst kan worden voorgesteld geen dividend uit te keren als dit redelijkerwijs niet kan worden verlangd op basis van de resultaten of indien dit gegeven de omstandigheden niet past binnen het kapitaal management.

De **Voorzitter** merkt op dat dit beleid vastligt en daarom ook van toepassing is op het jaar 2017. Onder de punten 5 en 6 zal mevrouw **Bouaré** verdere toelichting geven op het dividend.

De **Voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn over het vastgestelde beleid en vervolgt met het volgende agendapunt.

5. Vaststelling van de winstbestemming en het dividend 2017

De **Voorzitter** stelt dat kan worden overgegaan tot het vaststellen van de winstbestemming en het dividend. Verwezen wordt naar pagina 45 van het Jaarverslag en de notitie die met de vergaderstukken is meegestuurd.

De **Voorzitter** geeft het woord aan de Chief Risk and Finance Officer, mevrouw **Bouaré**, die een korte toelichting zal geven op het uit te keren dividend.

Mevrouw **Bouaré** antwoordt in het Engels en de **Voorzitter** herhaalt haar antwoord in het Nederlands. Over het boekjaar 2017 is een nettowinst na belastingen van € 254,1 miljoen behaald. Volgens de overeenkomst met de Staat der Nederlanden uit 1998 dient een bedrag van € 248,5 miljoen aan de Contractueel Verplichte Reserve te worden toegevoegd. Dit gedeelte van de winst is dan ook niet uitkeerbaar. Het uitkeerbare deel

De beloning van nieuwe bestuurders, zoals bijvoorbeeld in het geval van mevrouw Bouaré, geschiedt volledig conform het meest recente beloningsbeleid, zoals vastgesteld door de AVA in 2016.

van de nettowinst bedraagt afgerond € 5,6 miljoen. In het vigerende reserverings- en dividendbeleid wordt in principe uitgegaan van een pay-out percentage van 100% van het uitkeerbare deel van de netto jaarwinst. In 2017 zijn er geen bijzondere omstandigheden geweest, die zouden moeten leiden tot een afwijking van het percentage van 100%.

Het voorstel is dan ook voor het uitkeerbare deel van de winst van afgerond € 5,6 miljoen geheel uit te keren. Het dividend per aandeel belooft hiermee € 13,89. Kan de vergadering - met inachtneming van het vigerende reserverings- en dividendbeleid - instemmen met het voorstel om een bedrag van € 13,89 per aandeel, aldus afgerond € 5,6 miljoen als dividend uit te keren?

De heer **Bakker** heeft de volgende vragen:

1. Het rendement op eigen vermogen is 9,1%. Kan er een toelichting gegeven worden waarom er een ander percentage dan 9,1% wordt uitgekeerd?
2. Is er door de accountant zelfstandig een controle gedaan of de toedeling naar de reserves conform de regels is gedaan?
3. FMO doet steeds meer aan advisering, hetgeen betekent dat FMO steeds meer adviesinkomsten krijgt waar geen geld tegenover staat. Doet de afspraak die FMO heeft met de Staat, wel recht aan de verdeling die er nu is, omdat tegenover een deel van de inkomsten van FMO activiteiten staan die geen vermogen nodig hebben?

De **Voorzitter** verwijst voor het antwoord op de laatste vraag naar het verslag van de jaarvergadering 2016 waar de antwoorden uitgebreid beschreven zijn.

Voor wat betreft vraag betreffende het rendement van 9,1% meldt de **Voorzitter** dat er met de Staat afspraken zijn gemaakt over de winstdeling en het toevoegen aan eigen reserves. Deze afspraken zijn helder en transparant, hetgeen resulteert in het feit dat de aandeelhouders niet het gehele percentage krijgen uitgekeerd. Deze afspraken zijn bekend en toegankelijk voor alle aandeelhouders.

De **Voorzitter** geeft de accountant het woord voor de beantwoording van vraag 2.

Mevrouw **Ahmed-Karim** zegt dat net als alle andere cijfers in de jaarrekening EY ook de wettelijke reserves heeft gecontroleerd. In het bijzonder heeft EY vastgesteld dat deze voldoen aan de wet- en regelgeving en of de contractuele bepalingen zijn nagekomen.

De **Voorzitter** vraagt of de Vergadering met dit voorstel tot uitkering kan instemmen.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering instemt met het voorstel tot vaststelling van de winstbestemming en het dividend. De **Voorzitter** vraagt of de aanwezigen zo vriendelijk willen zijn het IBAN rekeningnummer dat is vermeld op het toegezonden antwoordformulier te controleren. Het dividend zal naar dit rekeningnummer worden overgemaakt, tenzij men anders aangeeft aan mevrouw **Oosterbaan**.

6. Voorstel eenmalige dividenduitkering

De Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen stellen voor een eenmalig dividend uit te keren, bovenop het reeds voorgestelde dividend op basis van de nettowinst 2017. Dit initiatief adresseert proactief de gevolgen van de IFRS 9 boekhoudkundige verandering, voor toekomstige dividenden. Dit is uitgebreid besproken met het Ministerie van Financiën, ook of dit geld niet zou moeten worden gebruikt voor het doen van impact investeringen.

Er is ook besproken dat een omgekeerde verandering in regelgeving, ook niet zal inhouden dat er geld kan worden teruggehaald bij de aandeelhouders. Er zat een zekere rationaliteit achter om niets met het IFRS 9 effect te doen. Echter, mede wegens de harde afspraken omtrent het gewone dividend die destijds met de Staat zijn gemaakt, willen de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur toch wat ruimte geven om dit toekomstige dividend dat de aandeelhouders mislopen, uit te keren.

De **Voorzitter** geeft mevrouw **Bouaré** het woord voor een kleine toelichting op het voorstel over het uit te keren eenmalige extra dividend.

Mevrouw **Bouaré** antwoordt dat vorig jaar in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders is gesproken over een voorstel over hoe de aandeelhouders te compenseren in verband met de implementatie van IFRS 9. De impact op de winst&verlies rekening is vrij significant vanwege het effect van de herwaarderingsreserve die per 1 januari 2018 onderdeel zal blijven van het eigen vermogen en niet door de winst&verlies rekening zal gaan. Dit deel zal niet bij de aandeelhouders terecht komen. Om dit te compenseren is het voorstel een eenmalig dividend uit te keren. Het bedrag is in totaal € 8,4 miljoen, gebaseerd op dezelfde regels als voor het normale dividend worden toegepast.

De **Voorzitter** vraagt of er vragen zijn en zo niet, of de Vergadering met dit voorstel tot uitkering kan instemmen.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering instemt met het voorstel en meldt dat de aandeelhouders een eenmalig uit te keren dividend ontvangt van € 21,21 per aandeel op het IBAN rekeningnummer dat is vermeld op het u toegezonden antwoordformulier, als een separaat bedrag.

7. Verlening van kwijting aan de directie voor het gevoerde bestuur over het jaar 2017

De **Voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de directie voor haar bestuur in het jaar 2017.

De **Voorzitter** vraagt of de Vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering met dit voorstel instemt en dankt de Vergadering namens de directie voor het in hen gestelde vertrouwen.

8. Verlening van kwijting aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht over het jaar 2017

De **Voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht in het jaar 2017.

De **Voorzitter** vraagt of de Vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering met dit voorstel instemt en dankt de Vergadering namens de Raad van Commissarissen.

9. Voorgenomen benoeming directielid - Chief Executive Officer

De **Voorzitter** zegt dat de Raad van Commissarissen in december 2017 verrast werd toen de toenmalige CEO, de heer **Rigterink**, aankondigde om per 1 april 2018 zijn functie bij FMO neer te leggen om bij EBRD de functie van First Vice President te aanvaarden. Het speet de heer **Rigterink** dat hij FMO na anderhalf jaar in zijn laatste bestuursfunctie moest verlaten, na in totaal ruim negen jaar als bestuurslid van FMO te hebben gefungeerd. De Raad heeft naar de heer **Rigterink** begrip getoond; hij heeft immers ruim negen van zijn beste jaren aan FMO besteed met een mooi resultaat. Toen duidelijk was dat de heer **Rigterink** FMO zou verlaten, is de Raad van Commissarissen direct op zoek gegaan naar een nieuwe CEO. Daarvoor is headhunter Egon Zehnder in de arm genomen, die in eerste instantie 56 potentiële kandidaten heeft aangeboden.

De kandidaat, wiens kwaliteiten het beste aansluiten op het profiel, is gevonden in de persoon van de heer **Peter van Mierlo**. De eisen in het profiel waren vooral gericht op het vinden van een sterke leider, die FMO volgens de Raad van Commissarissen nodig heeft: een persoon die FMO kan leiden door wisselende tijden in een snel veranderende wereld met steeds meer regelgeving en steeds hogere eisen van stakeholders (klanten, NGO's). Er is gezocht naar iemand die ervaren leiderschap heeft getoond bij grotere bedrijven. De heer **Peter van Mierlo** is momenteel Chairman of de Board of Management van PwC Netherlands en Managing Partner van PwC Europe. Hij heeft aldaar jarenlange bestuurlijke ervaring opgedaan bij deze grote, toonaangevende organisatie. Hij is een fervent pleitbezorger van culturele diversiteit, gendergelijkheid en verantwoord zakendoen. Bovendien brengt **Van Mierlo** diepgaande kennis op accountancy en risk gebied, omdat hij o.a. audits leidt bij grote financiële instellingen.

De Ondernemingsraad heeft positief geadviseerd op deze voorgenomen benoeming en ook De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten hebben de benoeming van de heer **Van Mierlo** goedgekeurd.

De **Voorzitter** vraagt of er aandeelhouders zijn die het woord willen voeren en of er nog vragen zijn over deze aanstaande benoeming.

De heeft **Bakker** denkt dat FMO een goede CEO in de persoon van de heer **Van Mierlo** heeft gevonden en heeft de volgende vragen:

1. In het kader van milieu - rijdt de heer **Van Mierlo** ook in een elektrische auto?
2. Zouden er nog conflictsituaties kunnen voorkomen gezien de vorige functie van de heer **Van Mierlo**?

3. FMO is een andere omgeving dan een accountskantoor, wat zijn de verwachtingen?

Met betrekking tot de eerste vraag beantwoordt de **Voorzitter** dat met de heer **Van Mierlo** over mobiliteit gesproken is. Hij zal een elektrische fiets kopen; dit is haalbaar vanuit zijn woonplaats.

Voor wat betreft de tweede vraag meldt de **Voorzitter** dat dit onderwerp diverse malen aan de orde is gekomen. De heer **Van Mierlo** heeft aangegeven dat conflictsituaties nooit 100% uitgesloten kunnen worden, omdat dossiers lange tijd doorlopen, maar vooralsnog wordt niet verwacht dat deze zich zullen voordoen. De Raad van Commissarissen heeft zich er meerdere malen van verzekerd en heeft er ook vertrouwen in.

Met betrekking tot de laatste vraag antwoordt de **Voorzitter** dit uitgebreid met de grotere aandeelhouder besproken te hebben. Het profiel geeft aan dat er meer behoefte is aan financiële ervaring, hetgeen breder is dan puur bancaire ervaring. Binnen FMO en het Bestuur is er voldoende bancaire ervaring en emerging markets ervaring en daarom heeft de Raad van Commissarissen er alle vertrouwen in dat de heer **Van Mierlo** als bestuurder de juiste persoon is.

Mevrouw **Solleveld** feliciteert de Raad van Commissarissen met het succesvolle benoemingstraject en spreekt de felicitaties uit aan de heer **Van Mierlo** met zijn aanstaande benoeming, wenst hem veel succes en kijkt uit naar een goede samenwerking.

De **Voorzitter** stelt vast dat de Vergadering bij deze is geïnformeerd en dat hij er van uit gaat dat de Vergadering zich kan vinden in het voornemen van de Raad van Commissarissen om de heer **Peter van Mierlo** te benoemen als bestuurslid van FMO in de functie van Chief Executive Officer. Dit zal gebeuren voor een periode van 4 jaar, ingaande 1 juli 2018. De benoeming door de Raad van Commissarissen zal aansluitend aan deze vergadering plaatsvinden.

De **Voorzitter** geeft het woord aan de heer **Van Mierlo**.

De heer **Van Mierlo** dankt de Raad van Commissarissen en de aandeelhouders voor het gegeven vertrouwen. De heer **Van Mierlo** kijkt er naar uit om samen met mevrouw **Broekhuizen** en mevrouw **Bouaré** per 1 juli a.s. leiding te kunnen gaan geven aan FMO.

10. Stand van zaken nieuw lid Raad van Commissarissen

Al eerder is u gemeld dat de Raad van Commissarissen een nieuw lid voor de Raad van Commissarissen heeft gevonden dat de gewenste ervaring heeft met lokale beleggingen en de gevoeligheden daaromtrent en die een goed netwerk heeft met lokale, buitenlandse en Nederlandse NGO's. Het toetsingsproces bij de Nederlandse Bank is inmiddels met goed gevolg voltooid. Echter, de kandidaat heeft thans nog een vrij zware functie die bij voorkeur eerst dient te worden afgerond. De Raad van Commissarissen is voornemens de Algemene Vergadering te informeren over de benoeming.

De **Voorzitter** vervolgt met de rondvraag.

11. Rondvraag

De **Voorzitter** vraagt of iemand gebruik wil maken van de rondvraag.

De heer **Bakker** complimenteert de medewerkers, de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen met de mooie resultaten van 2017 en hoopt op eenzelfde voortzetting in 2018.

De heer **Bakker** vraagt om nadere toelichting met betrekking tot de Stichting L-Earn, Stichting Development Fund en WRI Europa Stichting, die op het adres van FMO zijn gevestigd.

Mevrouw **Broekhuizen** legt uit dat WRI, een NGO waar FMO mee samenwerkt, tijdelijk een locatie bij FMO heeft gebruikt. Inmiddels is WRI naar een andere locatie verhuisd.

Stichting Development Fund is een onderdeel van Climate Investor One. Dit is een aparte stichting opgericht om fondsen van donoren te kunnen ontvangen.

De Director Credit, Legal and Special Operations, de heer **Cornelissen**, zegt dat Stichting L-Earn is opgericht samen met de Universiteit van Rotterdam. Een aantal studenten doen onderzoek in FMO's afgeschreven projecten om te kijken of hier alsnog wat aan gedaan kan worden. De opbrengst hiervan wordt gebruikt om scholarships in ontwikkelingslanden te financieren.

De **Voorzitter** dankt de aanwezigen voor alle vragen en de betrokkenheid die daarmee wordt getoond en nodigt de aanwezigen uit aanwezig te blijven om na de sluiting de formele benoeming van de heer **Van Mierlo** bij te wonen, waarna de aanwezigen uitgenodigd worden voor het lunchbuffet.

12. Sluiting

De **Voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun aanwezigheid en sluit de 48e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders van FMO.

w.g. P. Vellinga

w.g. C.E.M. Oosterbaan

Prof. dr. ir. **P. Vellinga**, Voorzitter

mr. **Catharina E.M. Oosterbaan**, secretaris